

Mjere i sankcije prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Mjere i sankcije prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela

Izdavač:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Urednica:

Daliborka Uljarević

Autor:

Vasilije Radulović

Saradnici/e na publikaciji:

Nikola Mirković

Damir Suljević

Dizajn i produkcija:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Tiraž:

50 komada

ISBN 978-9940-44-047-3

COBISS.CG-ID 23301124

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Ministarstvo
pravde

Publikacija je dio projekta "Položaj maloljetnika u krivičnom postupku – od prevencije do reintegracija" koji CGO sprovodi uz podršku Ministarstva pravde Vlade Crne Gore.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost CGO-a i ni u kojem pogledu ne održava stavove Ministarstva pravde.

Mjere i sankcije prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela

Podgorica, 2022.

Sadržaj

- 05** Uvod
- 06** Opšti zakonodavni okvir
- 07** Posebne mjere prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela
- 08** Druge mjere prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela
- 12** Zakonska rješenja u zemljama regiona
- 13** Maloljetničko pravosuđe u brojkama u Crnoj Gori
- 15** Analiza izrečenih sankcija u krivičnim postupcima prema maloljetnicima
- 20** Izazovi prilikom izvršenja sankcija prema maloljetnicima
- 26** Preporuke

Uvod

Kriminalitet maloljetnika je produkt nepovoljnih socijalnih, porodičnih, obrazovnih i drugih uslova u kojima se maloljetnik oblikuje tokom odrastanja i koji negativno djeluju na razvoj njegovog vrijednosnog okvira. Složenost i osjetljivost problema maloljetničke delinkvencije, ali i posljedice za dalji put maloljetnog delikventa, zahtijevaju proaktivno učešće različitih sfera društva, a posebno institucija koje se u okviru svoje nadležnosti bave pravima maloljetnih lica.

Zakonodavni okvir kojim se uređuje pitanje maloljetnika u krivičnom postupku u Crnoj Gori daje kvalitetna rješenja, i gotovo je u potpunosti usklađen sa međunarodnim konvencijama i standardima omogućavajući postupanja po mjeri djeteta. Međutim, uočljivo je da postoji diskrepanca između zakona i njegove primjene u praksi, a što i po mišljenju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda maloljetničko pravosuđe čini jednom od slabijih karika u pravosudnom sistemu.

Cilj ove analize je da skrene pažnju na pitanje maloljetničke delinkvencije, počev od osvrta na zakonodani okvir, preko primjene tog okvira u praksi, do problema sa kojima se suočavaju institucije u sprovođenju svojih ovlašćenja u okviru maloljetničkog krivičnog prava (nedovoljno obučenog kadra i nedostatak infrastrukture), sa fokusom na alternativne mjere i krivične sankcije, kao i na postupak izvršenja mjera i sankcija prema maloljetnicima. Uvid u presude otvara i pitanje adekvatnosti primijenjene kaznene politike i u kojoj mjeri se može očekivati postizanje svrhe krivičnih sankcija, odnosno da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti, obezbijedi pravilan razvoj sa ciljem da ubuduće ne vrše krivična djela.

Publikacija „Mjere i sankcije prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela“ je dio projekta “Položaj maloljetnika u krivičnom postupku - od prevencije do reintegracije!”, koji sprovodi Centar za građansko obrazovanje (CGO) uz podršku Ministarstva pravde.

Opšti zakonodavni okvir

Oblast maloljetničkog krivičnog prava uređuje Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku. Na pitanja koja nijesu uređena ovim zakonom primjenjuje se Krivični zakonik¹, Zakonik o krivičnom postupku² i Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti³.

Zakon razlikuje dvije vrste maloljetnika - mlađe uzrasta od 14 do 16 godina i starije uzrasta od 16 do 18 godina. Lice mlađe od 14 godina nije krivično odgovorno i protiv njega se ne može voditi postupak, niti se mogu primjeniti sankcije i mjere propisane krivičnim zakonodavstvom.

Postupanje prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela treba da se zasniva na setu osnovnih načela. Ta načela se odnose na poštovanje

1 Krivični zakonik Crne Gore ("Sl. list RCG", br. 70/2003, 13/2004 - ispr. i 47/2006 i "Sl. list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - dr. zakon, 40/2013, 56/2013 - ispr. 14/2015, 42/2015, 58/2015 - dr. zakon, 44/2017, 49/2018 i 3/2020), <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/krivicni-zakonik-crne-gore.html>

2 Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. list CG", br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - odluka US, 2/2015 - odluka US, 35/2015, 58/2015 - dr. zakon, 28/2018 - odluka US i 116/2020 - odluka US), <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakonik-o-krivicnom-postupku.html>

3 Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti ("Službeni list Crne Gore", br. 036/15, 018/19), https://www.ombudsman.co.me/docs/1611921653_zakon-o-izvrsenju-kazni-zatvora-novcane-kazne-i-mjera-bezbjednosti.pdf

~~ljudskih prava i osnovnih sloboda; uvažavanje najboljeg interesa maloljetnika; zabranu diskriminacije po bilo kojem osnovu; razumljivosti jezika, upotrebi tehnologije prilagođene uzrastu i stepenu razvijenosti maloljetnog lica; poštovanju prava na privatnost maloljetnog lica u svim fazama postupka; uvažavanju prava maloljetnika da slobodno izraze svoje mišljenje; izbjegavanju ograničenja lične slobode maloljetnika; podsticanju primjene alternativnih mjer i načina postupanja prema maloljetnicima; davanju prednosti krivičnim sankcijama koje se ne izvršavaju u institucionalnim uslovima; davanju posebnog značaja obuci i specijalizaciji kroz multidisciplinarni pristup i institucionalnu saradnju.~~

Alternativne mjere prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela

Maloljetnicima se mogu izreći i alternativne mjere čija je svrha da se *“prema njima ne pokreće postupak ili da se postupak obustavi, a da se primjenom tih mjer utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela.”⁴*

Alternativne mjere su opomena i vaspitni nalog.

Opomenu izriče državni tužilac za maloljetnike, a može je odrediti i policijac za maloljetnike, uz pisano odobrenje tužioca. Opomena se može odrediti za maloljetnika koji je učinio krivično djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

Alternativne
mjere su
opomena
i vaspitni
nalog

⁴ Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 064/11, 001/18), član 9, stav 1

Nadležni državni tužilac može izreći jedan ili više *vaspitnih nalog* prema maloljetniku koji je počinio krivično djela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina. Zakon predviđa devet vrsta vaspitnih nalog - poravnjanje sa oštećenim; redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao; uključivanje u određene sportske aktivnosti; obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada; plaćanje novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove; podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkohola ili droge; uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savjetovalištu ili drugoj odgovarajućoj organizaciji; pohađanje kurseva za stručno osposobljavanje ili pripremu i polaganje ispita; uzdržavanje od posjećivanja određenog mjesto ili kontakta sa određenim licima.

Druge mjere prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela

Za izvršeno krivično djelo sud maloljetniku može izreći sankciju *vaspitne mjere, mjere maloljetničkog zatvora ili mjera bezbjednosti*, pri čemu se na mlađe maloljetnike odnose samo vaspitne mjere. Zakon propisuje da je "svrha krivičnih sankcija da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti, obezbijedi vaspitanje i pravilan razvoj, sa ciljem da ubuduće ne vrše krivična djela."⁵

Vaspitne mjere su mjere upozorenja i usmjeravanja, mjere pojačanog nadzora i institucionalne mjere.

Za izvršeno krivično djelo sud maloljetniku može izreći sankciju vaspitne mjere, mjere maloljetničkog zatvora ili mjera bezbjednosti

⁵ Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 064/11, 001/18), član 15

Mjere upozorenja i usmjeravanja uključuju sudski ukor i posebne obaveze.

Sudski ukor se izriče u slučajevima kada se iz odnosa maloljetnika prema počinjenom krivičnom djelu, kao i njegove spremnosti da u budućnosti više ne vrši krivična djela, može izvesti zaključak da će ova vrsta sankcije biti adekvatna.

Takođe, sud maloljetniku može izreći jednu ili više posebnih obaveza. Te obaveze se odnose na izvinjenje oštećenom; naknadu štete radom maloljetnika; redovno pohađanje škole ili odlazak na posao; osposobljavanje za odgovarajuće zanimanje; plaćanje određenog novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove; obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada; uključivanje u sportske aktivnosti; podvrgavanje odgovarajućem postupku ispitivanja ili odvikavanja od zavisnosti od upotrebe alkohola ili droga; uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savjetovalištu ili drugoj organizaciji; zabranu napuštanja mjesta prebivališta ili boravišta; uzdržavanje od posjećivanja određenog mjesta ili kontakta sa određenim licima. Treba istaći da se obaveza izvinjenja oštećenom i naknada štete radom maloljetnika izriču samo uz pristanak maloljetnika i saglasnost oštećenog. Dodatno, obaveza naknade štete radom maloljetnika može trajati najduže 60 sati na način koji ne ometa školovanje ili zaposlenje maloljetnika. Redovno pohađanje škole ili odlazak na posao kao vid posebne obaveze izriče se u maksimalnom trajanju od jedne godine. Na maksimalno jednu godinu izriču se i sljedeće vaspitne mjere: osposobljavanje za odgovarajuće zanimanje; plaćanje određenog novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove; uključivanje u sportske aktivnosti; podvrgavanje odgovarajućem postupku ispitivanja ili odvikavanja od zavisnosti od upotrebe alkohola ili droga; uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savjetovalištu ili drugoj organizaciji; zabranu napuštanja mjesta prebivališta ili boravišta; uzdržavanje od posjećivanja određenog mjesta ili kontakta sa određenim licima. Posebna obaveza obavljanja društveno

korisnog ili humanitarnog rada može trajati najduže 120 časova u periodu do šest mjeseci, ali tako da rad ne ometa školovanje ili zaposlenje maloljetnika

Sud će prilikom izricanja posebnih obaveza maloljetnika upozoriti da mu u slučaju neispunjena izrečene kazne ona može biti zamijenjena nekom drugom posebnom obavezom, odnosno drugom vaspitnom mjerom.⁶

Mjere pojačanog nadzora mogu biti od strane zakonskog zastupnika, u drugoj porodici, od strane organa starateljstva, ili se odnositi na pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi ili organizaciji za vaspitanje i obrazovanje maloljetnika. Izriču se u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, a kontrolu izvršenja ovih vrsta mjera vrši organ starateljstva, sem u slučaju kada sam organ starateljstva vrši mjeru pojačanog nadzora i tada nadzor nad izvršenjem mjere vrši sud. Uz vaspitnu mjeru pojačanog nadzora sud može maloljetniku izreći najviše dvije posebne obaveze.

Institucionalne mjere su najstrožiji oblik ovog tipa sankcija a odnose se na upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa ili u ustanovu zavodskog tipa, kao i na upućivanje u specijalizovanu ustanovu.

Mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa sud će odrediti maloljetniku kojeg treba izdvojiti iz sredine u kojoj živi i za to vrijeme mu obezbijediti pomoć i konstantni nadzor od strane stručnih lica. Ova mjera se može izreći u trajanju od šest mjeseci do dvije godinu, pri čemu sud svaka tri mjeseca utvrđuje da li postoje uslovi za obustavu izvršenja mjere ili za njenu zamjenu drugom vaspitnom mjerom.

Maloljetniku prema kojem, pored izdvajanja iz sredine u kojoj živi, treba primjeniti pojačane mjere nadzora i posebne stručne programe vaspitanja sud će izreći mjeru upućivanja u ustanovu zavodskog

⁶ Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 064/11, 001/18) član 19, stav 8

tipa. Ova mjera se izriče u trajanju od šest mjeseci do tri godine, a sud svaka tri mjeseca razmatra postoje li uslovi za prestanak izvršenja mjeru ili za njenu zamjenu drugom vaspitnom mjerom.

Poslije šest mjeseci sud može maloljetnika uslovno otpustiti iz vaspitne ustanove nezavodskog ili zavodskog tipa, ako se na osnovu uspjeha postignutog u vaspitanju može osnovano očekivati da on u budućnosti neće vršiti krivična djela. Za vrijeme trajanja uslovnog otpusta sud može maloljetniku odrediti neku od mjera pojačanog nadzora ili najviše dvije posebne obaveze.

“Maloljetniku ometenom u psihičkom razvoju ili sa psihičkim poremećajima koji je učinio krivično djelo sud može, umjesto mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa ili ustanovu zavodskog tipa, izreći mjeru upućivanja u specijalizovanu ustanovu u kojoj se može obezbijediti liječenje i ospozobljavanje maloljetnika.” Zakon ovu mjeru određuje u najdužem trajanju od tri godine, pri čemu sud svakih šest mjeseci razmatra da li postoje uslovi za obustavu mjeru ili za njenu zamjenu drugom vaspitnom mjerom.

Sankcija maloljetničkog zatvora može se izreći maloljetniku koji je izvršio krivično djelo za koje je zaprijećena kazna zatvora preko pet godina, a zbog visokog stepena krivice, vaspitne zapuštenosti i zbog okolnosti i načina na koji je djelo izvršeno ne bi bilo svrsishodno izreći neku drugu vaspitnu mjeru. Kazna maloljetničkog zatvora može se izreći u trajanju od šest mjeseci do pet godina. U izuzetnim slučajevima, kada je izršeno krivično djelo za koje je najmanja propisana kazna zatvora od deset godina može se izreći kazna maloljetničkog zatvora u trajanju do deset godina. Maloljetnici ovu vrstu sankcije izdržavaju u posebnom odjeljenju koje je predviđeno za maloljetne osuđenike.

7 Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 064/11, 001/18), član 28, stav 1

Zakonska rješenja u zemljama regionala

Zakonska rješenja koja adresiraju maloljetničku delikvenciju u zemljama regionala su gotovo identična. U Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini starosna granica krivične odgovornosti je 14 godina, odnosno licu koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršilo četrnaest godina ne može izreći krivična sankcija ni primjeniti druge mjere koje predviđa zakon.

Takođe, i zakonodavstva Srbije, BiH i Hrvatske prepoznaju podjelu na mlađe (uzrast 14-16 godina) i starije maloljetnike (uzrast od 16-18 godina).

Vaspitni nalozi i vaspitne mjere, kao i posebne obaveze, istovjetne su u svim zakonodavstvima ovih država. Uz naznaku, da se kazna maloljetničkog zatvora u Hrvatskoj može izreći maloljetniku koji je izvršio krivično djelo za koje je zaprijećena kazna zatvora duža od tri godine. U ostalim zakonodavstvima regionala, kao i u našem, maloljetnički zatvor se izriče samo za djela za koja je predviđena kazna zatvora duža od pet godina.

U zakonima koje uređuju ovu oblast u BiH i Hrvatskoj postoji vrsta vaspitne mjere (odgojne mjere) upućivanja u disciplinski (odgojni) centar. Tako u BiH maloljetniku sud može odrediti mjeru upućivanja u odgojni centar na dva načina: na određeni broj sati tokom dana u trajanju najmanje 14 a najduže 30 dana; na neprekidni boravak u trajanju najmanje 15 dana, ali ne duže od tri mjeseca.⁸ U Hrvatskoj maloljetnika kojem je izrečena mjera upućivanja u disciplinski centar sud može uputiti u centar na: boravak šest sati dnevno subotom i nedjeljom u trajanju od najmanje tri, a najduže osam nedjelja zaredom; na

⁸ Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku ("Sl. novine FBiH", br. 7/2014 i 74/2020), član 36, stav 2 <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/zakon-o-zastiti-i-postupanju-sa-djecom-i-maloljetnicima-u-krivicnom-postupku.html>

određeni broj sati tokom dana u trajanju od najmanje 14, a najviše 30 dana; na neprekidni boravak subotom i nedjeljom na najmanje tri, a najduže osam nedjelja zaredom; na neprekidni boravak u trajanju najmanje 15 dana, a najduže tri mjeseca.⁹ Nažalost, ovakva zakonska rješenja ne postoje u Crnoj Gori i Srbiji.

Maloljetničko pravosuđe u brojkama u Crnoj Gori

Statistički podaci o broju predmeta u kojima se kao izvršioc pojavljuju maloljetna lica¹⁰ su opominjući kad je riječ o broju krivičnih prijava i postupaka, ali i neriješenih krivičnih prijava iz prethodnog perioda gdje se vidi trend rasta.

	2021.	2020.	2019.	2018.
Broj krivičnih prijava	462	410	493	460
Broj neriješenih krivičnih prijava iz prethodnog perioda	170	155	132	76
Ukupan broj postupaka u radu	632	565	627	536
Broj pokrenutih pripremnih postupaka	154	167	228	275
Broj odbačenih krivičnih prijava	196	172	108	140

Na drugoj strani, s obzirom na opšti rast kriminaliteta, maloljetnički kriminalitet procentualno pada, što može biti varljiv podatak.

	2021.	2020.	2019.	2018.
Procenat maloljetničkog kriminaliteta u ukupnom kriminalitetu poznatih lica	2,13%	4,05%	6,04%	6,17%

⁹ Zakon o sudovima za mladež Hrvatska, član 13 stav 2, <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE>

¹⁰ Podaci Tužilaštva

Statistički podaci izrečenih sankcija maloljetnicima po godinama¹¹:

Vrste sankcija	2021.	2020.	2019.	2018.
Vaspitna mjera - ukor	7	6	7	
Vaspitna mjera - posebne obaveze	67	78	16	
Pojačan nadzor od strane zakonskog zastupnika	22	35	46	
Pojačan nadzor od strane organa starateljstva	75	83	146	
Upućivanje u vaspitnu ustanovu vanzavodskog tipa	13	12	19	
Upućivanje u specijalizovanu ustanovu				1
Upućivanje u ustanovu zavodskog tipa	8	9	0	
Ukupan broj izrečenih vaspitnih mjera*	132			
Maloljetnički zatvor	1	2	5	6

Napomena: U Izvještaju o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva za 2021. godinu nije urađen presjek po vrstama sankcija kako je to rađeno prethodnih godina, već samo na vaspitne mjere i maloljetnički zatvor.

Statistički podaci o izrečenim alternativnim mjerama prema maloljetnicima po godinama ukazuju na značajan broj rasta opomena, ali i na pad u izricanju vaspitnog naloga - obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada, kao i uključivanja u terapije i savjetovališta.

Vrste alternativnih mjera	2021.	2020.	2019.	2018.
Opomena	100	71	36	31
Vaspitni nalog – poravnanje sa oštećenim	7	14	15	22
Vaspitni način - redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao	/	3	4	0
Vaspitni nalog – obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada	4	4	3	12
Plaćanje novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove	3	2	0	0
Vaspitni nalog – uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savjetovalištu ili dugoj odgovarajućoj organizaciji	3	5	5	10

¹¹ Podaci Tužilaštva

Analiza izrečenih sankcija u krivičnim postupcima prema maloljetnicima

CGO je izvršio analizu dostupnih presuda sa sajta sudstva od 2018. godine do polovine 2022. godine.

Sadržaj tih presuda ukazuje da je kaznena politika prema maloljetnicima prilično blaga, a posebno prema maloljetnicima koji su povratnici u vršenju krivičnih djela.

Takođe, treba istaći da je uvidom u presude utvrđeno da veliki broj tih presuda koje se nalaze na sajtu nijesu u potpunosti anonimizirane, a što je suprotno Pravilniku o anonimizaciji podataka u sudskim odlukama.

U predmetu pod oznakom Km 2/2018 Osnovnog suda u Plavu, maloljetnom R.GJ je zbog krivičnog djela nedozvoljene polne radnje izrečena vaspitna mjera pojačanog nadzora od strane zakonskog zastupnika roditelja. U obrazloženju presude¹² se detaljno opisuje kako je upotrebom sile ovaj maloljetnik izvršio nedozvoljenu polnu radnju nad maloljetnicom sa kojom je išao u istu školu, i to u jednoj od prostorija škole. Takođe, stoji da je nakon toga zaprijetio oštećenoj maloljetnici da to nikom ne priča, jer će u protivnom ubiti nju i ili njenog člana porodice, i zatim se udaljio sa lica mesta.

U pratećem nalazu i mišljenju Centra za socijalni rad opštine Plav

¹² <https://sudovi.me/ospl/odluka/366754>

se navodi da se ovaj maloljetnik i ranije neprimjereno i asocijalno ponašao, kao i da je povremeno izostajao sa nastave. Konstatuje se i da se sukobljavao sa djecom iz komšiluka, protivzakonito koristio kompjuterske tehnologije i informacione sisteme zbog čega su u više navrata i roditelji pozivani u policiju sa njim, ali i da je Centar savjetodavno intervenisao u njegovoj porodici uz obavljanje razgovora sa R. GJ, a što je ostalo bez potrebnog razumijevanja roditelja u vezi sa njegovim devijantnim ponašanjem, uz naznaku da treba nastaviti sa savjetodavnim intervencijama u interesu maloljetnika a u kako bi on usvojio i prihvatio pozitivne norme i ponašanja.¹³

Znači, iz obrazloženja presude je jasno da je vaspitnu mjeru pojačanog nadzora od strane zakonskog zastupnika predložio i Centar za socijalni rad Plav, a istu kaznu je zahtjevao je i tužilac za maloljetnike. U ovom slučaju se stiče utisak da je nedovoljno ozbiljno uzeto u obzir da je ovaj maloljetnik već ispoljavao devijatno ponašanje i vršio protivpravnde radnje, pa mu i sud izriče blagu vaspitnu mjeru pojačanog nadzora od strane roditelja, iako se u nalazu Centra za socijalni rad navodi "da pored savjetodavnih i edukativnih usluga prilikom razgovora sa njegovom porodicom nijesu naišli na adekvatno shvatanje kod roditelja u vezi sa ponašanjem R. GJ".

Uvid u presude vodi zaključku i da kaznena politika nije ujednačena.

Na primjer, zbog istog krivičnog djela - nedozvoljene polne radnje - Osnovni sud u Bijelom Polju je maloljetniku V.L izrekao vaspitnu mjeru posebne obaveze obavljanja društveno-korisnog ili humanitarnog rada u trajanju od najduže 120 sati, iako su okolnosti lakše nego u prethodno opisanom slučaju. Naime, to krivično djelo nije učinjeno pod prijetnjom, a sam maloljetnik do tada nije iskazivao bilo kakav oblik devijatnog ponašanja niti je bio registrovan kao počinilac krivičnih i/ili prekršajnih djela, na što ukazuje i nalaz Centra za socijalni rad

¹³ <https://sudovi.me/ospl/odluka/366754>

Bijelo Polje. "U najboljem interesu maloljetnog je da nastavi sa školovanjem za koje je motivisan. Svjestan je težine djela koje mu se stavlja na teret i pokazuje iskreno žaljenje i kajanje što je sebe i svoju porodicu doveo u takvu situaciju. Takođe, sud je cijenio i mišljenje Stručne službe Višeg suda KRM-SS. br.11/20 od 08. 07. 2020. godine, iz kojeg proizilazi da je tokom razgovora sa maloljetnim V. L. uspostavljen uredan kontakt, te da je vidljivo pozitivno i mjerljivo ponašanje. Ne uočavaju se poteškoće u ličnom i porodičnom funkcionisanju, nema iskustva sa korišćenjem cigareta, alkohola, psihootaktivnih supstanci. Maloljetni L. se prvi put našao na evidenciji nadležnog organa starateljstva. Rođen je u potpunoj porodici i navodi da u okviru porodice nema problema u funkcionisanju sa članovima. Nema uočljivih odstupanja u razvoju maloljetnika i isti nije izložen čioniocima rizika, odnosno nijesu prisutni rizični faktori socio-ekonomske i porodične etiologije," navodi se, između ostalog, u obrazloženju presude za ovaj slučaj.¹⁴

Konstatuju se i primjeri nekonzistentnosti kaznene politike u odnosu na gotovo identična krivična djela, ali koja proizvode različite posljedice. Tako u predmetu Km 8/2018, Osnovni sud u Baru maloljetniku R.Z izriče vaspitnu mjeru pojačanog nadzora od strane zakonskog zastupnika zbog krivičnog djela falsifikovanja isprave, jer je zamijenio registarske oznake dva vozila, a potom se vozilom sa lažnim registarskim tablicama kretao u javnom saobraćaju. Maloljetnik R.Z prije toga nije imao sukob sa zakonom.

Isti sud, dvije godine kasnije, u predmetu pod oznakom Km. 2/2020, u kojem je maloljetnik K.M izvršio teško krivično djelo protiv bezbjednosti javnog saobraćaja koje je za posljedicu imalo tešku tjelesnu povredu pješaka obustavlja postupak. U obrazloženju presude se ocjenjuje da "nije cjelishodno prema njemu (maloljetniku, prim.autora) izreći kaznu maloljetničkog zatvora ili vaspitnu mjeru, te je iz tog razloga prema imenovanom

¹⁴ <https://sudovi.me/osbp/odлука/452162>

*donijeto rješenje o obustavi postupka.*¹⁵ U izvještaju Centra za socijalni rad navodi se da je maloljetnik i ranije uhvaćen u upravljanju motornim vozilom bez vozačke dozvole. Dakle, sud je, u ovom slučaju, cijenio da ne treba da odredi ni neku vaspitnu mjeru za maloljetnika koji je u kontinuitetu bez vozačke dozvole upravljao automobilom i izazvao saobraćajnu nesreću u kojoj je teško povrijedio pješaka, a u drugom slučaju je izrekao vaspitnu mjeru maloljetniku koji je uhvaćen u upravljanju vozilom bez dozvole i sa lažnim registarskim oznakama.

Kaznena politika je blaga i prema pojedinim maloljetnicima koji su već evidentirani kao izvršiocи krivičnih djela, a što se vidi iz presuda u kojima se maloljetnim povratnicima u vršenju krivičnih djela izriču više puta iste vaspitne mjere iako one, u takvim slučajevima, ne mogu postići svoju svrhu.

Na primjer, Osnovni sud u Bijelom Polju maloljetnom L.R izriče vaspitnu mjeru pojačanog nadzora od strane organa starateljstva zbog krivičnog djela teška krađe. Prema nalazima Centra za socijalni rad, kako se navodi u presudi, ovaj maloljetnik je i ranije evidentiran kao počinilac više prekršajnih i krivičnih djela, dok se i pred Osnovnim sudom u Bijelom Polju vodilo više krivičnih postupaka za krađu i tešku krađu tokom procesuiranja ovog slučaja. U novembru 2019. godine, Osnovni sud u Bijelom Polju je izrekao vaspitnu mjeru pojačanog nadzora od strane organa starateljstva maloljetnom L.R. Primjena te mjere je ostala na nedovršena, jer je u početku L.R. dolazio na dobrovoljni razgovor sa stručnim radnikom, prvo u pravnji majke a zatim sam, da bi kasnije prestao da dolazi. Osnovni sud u Bijelom Polju je u aprilu 2020. godine, takođe, odredio ovom maloljetniku vaspitnu mjeru pojačanog nadzora od strane organa starateljstva. Primjena i te izrečene mjere je ostala na pokušaju, odnosno nije realizovana do kraja. *“Vaspitna mjeru pojačanog nadzora nije djelotvorna kada je L. u pitanju, sa razloga što je teško održati kontinuitet kontakata sa njim, što nije zainteresovan za saradnju sa stručnim*

¹⁵ <https://sudovi.me/osbr/odluka/433039>

radnikom i što ne postoje porodične relacije koje bi uticale na promjenu ponašanja," mišljenje je Centra za socijalni rad¹⁶, kao i da je tom maloljetniku potrebno izreći institucionalnu mjeru upućivanja u ustanovu nezavodskog tipa. No, uprkos svim ovim činjenicama i nalazima, sud je maloljetnom L.R po treći put odredio istu sankciju pojačanog nadzora od strane organa starateljstva.

Na drugoj strani, u predmetima Km. br. 3/20, Km. br. 8/19 i Km.br. 5/19 Viši sud u Podgorici je mlađim maloljetnim licima izrekao kaznu u vidu vaspitne mjere upućivanja u ustanovu zavodskog tipa. Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku predviđa da se mlađim maloljetnicima može izreći samo vaspitna mjera. Međutim, kako se u Crnoj Gori vaspitna mjera upućivanja u ustanovu zavodskog tipa sprovodi u zatvoru ona je istovjetna sa maloljetničkim zatvoram, koji se po zakonu ne može izreći mlađim maloljetnicima, a i u suprotnosti je sa međunarodnim standardima. Na to je ukazao Zaštitnik ljudskih prava i sloboda u svom Mišljenju, između ostalog, konstatujući: "*Maloljetnicima koji su upućeni na izdržavanje vaspitne mjere upućivanje u ustanovu zavodskog tipa u Upravu za izvršenje krivičnih sankcija, i to prije navršenih 16 godina, povrjeđena su prava u oblasti maloljetničkog pravosuđa, a ugrožen je njihov najbolji interes. Naime, i pored normativnog okvira koji egzistira od 2011. godine i koji daje dobre osnove i mogućnosti za rad u ovoj oblasti i po mjeri djeteta, evidentno je da postoji velika razlika između zakona i njegove primjene u praksi, što maloljetničko pravosuđe čini jednom od slabijih karika u pravosudnom sistemu.*"¹⁷

16 <https://sudovi.me/osbp/odлука/437755>

17 Mišljenje zaštitnika ljudskih prava i Sloboda br.01-186/21 od 23.07.2021. godine. https://www.ombudsman.co.me/docs/1631880005_23072021_preporuka_uiks.pdf

Izazovi prilikom izvršenja sankcija prema maloljetnicima

Najveći problem prilikom izvršavanja sankcija prema maloljetnicima jeste nedostatak infrastrukture. Dovoljno je imati u vidu da maloljetnici dvije vrste sankcija - vaspitna mjera upućivanja u ustanovu zavodskog tipa i maloljetnički zatvor - izvršavaju u okviru Kazneno popravnog doma u Spužu, a što je veoma loše za njihov dalji razvoj i resocijalizaciju. Naime, upitno je koliko u takvoj atmosferi i okruženju mogu da se uspješno reintegrišu u društvo i da ne pribegnu ponovnom izvršenju krivičnih djela. Na to opominje i mišljenje Zaštitnika za ljudska prava i slobode da je ovakvim pristupom, koji je dugogodišnja praksa u Crnoj Gori, povrijeđeno pravo na pristup pravdi djetetu u skladu sa principima maloljetničkog pravosuđa. Zaštitnik je eksplicitan da je "nedopustivo da dijete – maloljetnik vaspitnu mjeru izdržava u zatvoru i to sa odraslima, jer ne postoji ustanova u kojoj se ova mjeru može izvršavati. Ovakvo postupanje nije u skladu sa svrhom izricanja krivičnih sankcija, da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti, obezbijedi vaspitanje i pravilan razvoj, sa ciljem da ubuduće ne vrše krivična djela."¹⁸

Takođe, ni uslovi u Kazneno popravnom domu u Spužu do skoro nisu bili prilagođeni za maloljetne osuđenike. To potvrđuje i jedno ranije Mišljenje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda iz

¹⁸ Izvještaj o radu Zaštitnika za ljudska prava i slobode za 2021.godinu, str 191, https://www.ombudsman.co.me/docs/1652269181_final_izvjestaj_05052022.pdf

2020. godine¹⁹. Tada su se Zaštitniku obratili maloljetnici koji su bili na izdržavanju kazne vaspitne mjere upućivanja u ustanovu zavodskog tipa. U pritužbi maloljetnici navode da su u paviljonu zatvoreni po 20 časova, da nemaju nikakvu psihosocijalnu podršku, da su smješteni na spratu zajedno sa punoljetnim osuđenicima sa višegodišnjim robijama, a u takvim uslovima i okruženju mogu postati samo još veći delikventi.

Zaštitnik je utvrdio da postupanje UIKS-a prema podnosiocima pritužbe nije u njihovom najboljem interesu niti u skladu sa Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, a nisu međunarodnim standardima. Zaštitnik zaključuje "da uslovi u UIKS-u ne zadovoljavaju tražene kriterijume, a opravdanje da se već adaptirani objekat za smještaj maloljetnika ne može staviti u funkciju, zbog nedostatka obučenih službenika za rad sa maloljetnicima, nije prihvatljivo. Posebno, imajući u vidu da je objekat završen u trećem kvartalu 2018. godine, što znači prije gotovo dvije godine, za koje vrijeme se objektivno moglo obezbijediti obučeno osoblje. Za obučenim osobljem bilo je potrebe i ranije, nevezano od adaptacije posebnog objekat, jer je maloljetnika u zatvoru i potrebe za njihovim posebnim tretmanom bilo i ranije. Iz navedenog proizilazi, da ni službenici koji sada postupaju sa maloljetnicima smještenim u paviljonu „F“ nijesu obučeni za rad sa istima, što znači da su prava ovih lica na odgovarajući tretman, izvjesno povrijeđena. Imajući u vidu, kako domaće zakonodavstvo, tako i međunarodne standarde. Zaštitnik ukazuje da osoblje u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija prema maloljetnicima mora biti odabранo sa posebnom pažnjom, visoko profesionalno i dobro edukovano."²⁰

I u Izveštaju Komiteta Savjeta Evrope za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg kažnjavanja, navodi se da je u posjeti CPT-a, tokom 2017. godine, utvrđeno da "sekcija gdje

19 Mišljenje zaštitnika ljudskih prava i sloboda br. 01-338/20-4 od 22. 07. 2020. godine, https://www.ombudsman.co.me/docs/1595836445_220720202-preporuka-uiks.pdf

20 Mišljenje Zaštitnika ljudskih prava i sloboda br. 01-338/20-4 od 22. 07. 2020. godine, https://www.ombudsman.co.me/docs/1595836445_220720202-preporuka-uiks.pdf

se nalaze maloljetnici, nije odvojena od punoljetnih osuđenika, kao i da čuvari ne obraćaju dovoljno pažnje na maloljetne zatvorenike.”²¹

Podaci na koje Komitet Savjeta Evrope za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg kažnjavanja i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda ukazuju, a koji se odnose na period od 2017. do jula 2020. godine, o tome da su maloljetni osuđenici sankciju vaspitne mjere upućivanja u ustanovu zavodskog tipa i sankciju maloljetničkog zatvora izdržavali zajedno sa punoljetnim osuđenicima uz osoblje koje nije obučeno za rad sa maloljetnicima, prošli su gotovo nezapaženo u crnogorskoj javnosti. Po informacijama iz godišnjih izvještaja tužilaštava, radi se o 38 maloljetnika za navedeni period koji su izdržavali sankciju u suprotnosti sa zakonodavnim okvirom Crne Gore i međunarodnim standardima. Dodatno, Pravilnik o kućnom redu u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija u članu 105 propisuje da se “*maloljetnik kome je izrečena kazna maloljetničkog zatvora smješta u prostorije odvojene od prostorija u kojima izdržavaju kaznu ostali zatvorenici*”. Takođe, Pravila UN o zaštiti maloljetnika lišenih slobode i Standardna minimalna pravila UN za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila) propisuju da će maloljetnici u institucijama biti odvojeni od starijih, odnosno biće smješteni u posebnu insituciju ili odvojeni od insitucije gdje ima odraslih. Pored toga, maloljetnici su kaznu izdržavali uz osoblje koje nije obučeno za rad sa maloljetnicima, iako zakon izričito propisuje da uz mjeru upućivanja u ustanovu zavodskog tipa treba primijeniti “*i posebne stručne programe vaspitanja*”²². To predviđaju i pravila UN, propisujući da “cilj obuke i tretmana maloljetnika koji su smješteni u institucijama jeste da se obezbijedi briga, zaštita, obrazovanje i stručna sposobljenost, kako bi pomoglo u preuzimanju konstruktivne i produktivne

21 Izvještaj Komiteta Savjeta Evrope za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg kažnjavanja, Strazbur, 2019, str 33, <https://rm.coe.int/1680925987>

22 Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (“Službeni list Crne Gore”, br. 064/, 001/18) član 26, stav 1

uloge u društvu. Maloljetnicima u institucijama će se pružati sva potrebna njega: socijalna, radna, psihološka, medicinska i fizička u skladu sa njihovim uzrastom, polom i ličnim karakteristikama, a u cilju njihovog sveobuhvatnog razvoja.”

Treba istaći i činjenicu da i dalje ne postoji odjeljenje za maloljetna lica ženskog pola, pa je u jednom konkretnom slučaju maloljetnica vaspitnu mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu zavodskog tipa izdržala u Odjeljenju za odrasle zatvorenice.

Ni vaspitnu mjeru upućivanja u specijalizovanu ustanovu nije moguće sprovesti, jer takva ustanova za maloljetnike ne postoji u Crnoj Gori. To znači da pored vaspitne mjere upućivanja u ustanovu zavodskog tipa, koja se sprovodi nezakonito i suprotno međunarodnim standardima kroz izvršenje u zatvoru, maloljetniku nije moguće ni izreći mjeru upućivanja u specijalizovanu ustanovu u kojoj se može obezbijediti njegovo liječenje i sposobljavanje. Ukratko, u Crnoj Gori od tri institucionalne mjere propisane zakonom, moguće je izvršiti samo jednu – a to je upućivanje u ustanovu nezavodskog tipa (JU Centar Ljubović). Takođe, u posljednjem periodu, u JU Centar Ljubović se nalazi određeni broj djece sa karakterističnim poremećajem i potrebom za posebnim tretmanom. Da ni ova ustanova nema sve potrebne uslove za ispunjavanje svoje misije ukazao je i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda: “JU Centar „Ljubović“, koji je ustanova otvorenog tipa, nema mogućnosti za brigu o djeци sa psihičkim problemima i/ili zavisnicima od psihotaktivnih supstanci.”²³

Dalje, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku kao vrstu sankcije predviđa i podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkohola ili droge. Ova vrsta sankcije određuje se u okviru vaspitnog naloga (alternativne mjere) i u okviru

23 Mišljenje zaštitnika ljudskih prava i Sloboda br.01-186/21 od 23.07.2021. godine, https://www.ombudsman.co.me/docs/1631880005_23072021_preporuka_uiks.pdf

vaspitnih mjera u obliku posebne obaveze. Nažalost, iako je problem zavisnosti od alkohola i narkotika u porastu među maloljetnicima, Crna Gora još uvijek nema ustanovu koja se bavi ovim problemom među maloljetnicima, obzirom da je JU Kakaricka gora predviđena samo za punoljetne zavisnike, što znači da se ni ova vrsta sankcije još uvijek ne može izvršiti u Crnoj Gori.

Kada je u pitanju vaspitna mjera posebne obaveze - obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada - Zakonom je predviđeno da "radi stvaranja uslova za primjenu posebne obaveze, stručna služba vrši izbor odgovarajućih ustanova i organizacija u kojima se može obavljati društveno koristan ili humanitarni rad i sa njima zaključuje posebne sporazume. Stručna služba sačinjava listu odgovarajućih ustanova i organizacija i dostavlja je sudovima sa područja svoje nadležnosti."

U skladu sa tim, CGO je za potrebe ove analize, Stručnoj službi Višeg suda u Podgorici uputio zahtjev za slobodan pristup informacijama tražeći spisak ustanova i organizacija sa kojima je zaključena ova vrsta sporazuma. U odgovoru se navodi da je Stručna služba Višeg suda u Podgorici, od 2014. godine do juna 2022. godine, zaključila ovu vrstu sporazuma sa sljedećim ustanovama i organizacijama iz Podgorice: Romski savjet, Crveni krst Glavnog grada, Crveni krst Crne Gore, Planinarski savez, NVO Sigurna ženska kuća, NVO Juventas, NVO CAZAS, NVO Centar za građansko obrazovanje, uz napomenu da sa pojedinim subjektima nije održana saradnja (Planinarski savez i NVO Sigurna ženska kuća). Takođe, u odgovoru Stručne službe Višeg suda u Podgorici stoji da sa Glavnim gradom i pored svih npora i pokušaja nisu potpisali ni jedan sporazum o sprovodenju posebne obaveze obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada, iz čega proističe da Glavni grad Podgorica nije zainteresovan da pomogne djeci Podgorice koja su izvršila krivična djela i kojima je izrečena jedna od vaspitnih mjera radi njihove rehabilitacije i socijalne reintegracije. Upoređujući spisak ustanova i organizacija, u odnosu na Podgoricu više zaključenih sporazuma imaju opštine Tivat, Herceg Novi i Bar, iako su višestruko manje od Podgorice.

Kolika je zainteresovanost organizacija i institucija da pomognu maloljetnicima u procesu rehabilitacije i socijalne reintegracije, ali i institucija čija je to primarna nadležnost, ilustruje i odgovor Stručne službe Višeg suda u Podgorici. „*Gledajući spisak potpisanih sporazuma stiče se utisak da sproveđenje vaspitne mјere posebne obaveze obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada funkcioniše u najboljem redu. Međutim, realnost je drugačija. Najveći broj potpisanih sporazuma više ne važi, predsjednici opština, izuzev opštine Kotor, ne žele da uspostave saradnju sa Stručnim službama zbog čega smo više puta upozoravali nadležne, predsjednika Višeg suda kao i resornog ministra. Nikad nismo dobili odgovore na poslate dopise²⁴.*“

Postoje i određene manjkavosti u Zakonu o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, kojima se propisuje posebna obaveza obavljanja društveno korisnog ili humanitarnog rada. Kada ovu sankciju izriče državni tužilac kao vaspitni nalog (alternativna mјera) onda je propisano da će “*stručna služba Tužilaštva maloljetnika osigurati od profesionalnih oboljenja i povreda na radu u toku primjene vaspitnog naloga*”²⁵. No, kada je sud izriče kao sankciju posebne obaveze (vaspitna mјera) u Zakonu ne postoji odredba koja predviđa osiguranje maloljetnika od profesionalnih oboljenja i povreda na radu u toku primjene vaspitne mјere.

24 Rješenje o slobodnom pristupu informacijama Viši sud Podgorica, br. 83/22 od 08.07.2022. godine

25 Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (“Službeni list Crne Gore”, br. 064/11, 001/18), član 110, stav 6

Preporuke

- Nadležne institucije moraju prioritetno sprovesti mjere kako bi se obezbjedilo da izvršavanje sankcije upućivanja u ustanovu zavodskog tipa bude izmješteno iz Kazneno popravnog doma u Spužu, odnosno kako bi maloljetnici kojima je izrečena ova vrsta sankcije istu izvršavali u ustanovi zavodskog tipa shodno zakonu i međunarodnim standardima a ne u zatvoru kako je to sada praksa. Način na koji se sada sprovodi vaspitna mjera upućivanja u ustanovu zavodskog tipa faktički izjednačava maloljetnički zatvor sa ovom sankcijom iako ih zakon jasno definije različito;
- Takođe, potrebno je obezbijediti ustanovu u kojoj bi se izvršavala vaspitna mjera upućivanja u specijalizovanu ustanovu, a da ona bude u skladu sa svrhom te sankcije;
- Potrebno je obezbijediti i ustanovu u kojoj je moguće izvršiti sankciju podvrgavanja odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkohola ili droge;
- Propisati obavezno učešće Stručne službe u pripremnim postupcima, jer u postojećem uređenju državni tužilac može, ali i ne mora, zatražiti nalaz i mišljenje od Stručne službe. Obzirom da poslove u ovoj službi obavljaju stručna lica različitih specijalističkih profesija (socijalni radnici, psiholozi, pedagozi i sl.), koja mogu dati mjerodavna mišljenja, obaveštenja i drugu pomoć u postupanju prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela, njihovo obavezno prisustvo bi doprinijelo postupku;
- Propisati obavezno osiguranje maloljetnika od profesionalnih oboljenja i povreda na radu u toku primjene vaspitne mjere obavljanja obavljanja društveno korisnog ili humanitarnog rada;

- Obnoviti sporazume i povećati broj institucija i organizacija u kojima bi maloljetnici mogli obavljati društveno korisni ili humanitarni rad, a sve u cilju razvoja lične odgovornosti, vaspitanja i pravilnog razvoja maloljetnika, a što doprinosi i čitavom društvu;
- Nephodno je raditi na ujednačavanju sudske prakse u dijelu kaznene politike, a kako bi se osiguralo povjerenje u sistem i jednakost pred zakonom;
- U slučajevima kada se maloljetnik pojavljuje kao povratnik u izvršenju krivičnih djela, izbjegavati izricanje više puta iste vaspitne mjere, jer se na taj način ne može postići svrha krivične sankcije;
- Saslušanje maloljetnog lica, po pravilu, obavlja državni tužilac i sudija istog pola kao maloljetno lice, u posebnoj prostoriji opremljenoj tehničkim uređajima za audiovizuelno snimanje. Međutim, prostorije prilagođene djeci postoje samo u tri osnovna suda (Podgorica, Nikšić i Bijelo Polje) i tri državna tužilaštva (Osnovnom u Beranama i Podgorici, i Višem tužilaštvu u Bijelom Polju). Stoga, potrebno je što prije obezbijediti da u svim osnovnim sudovima, kao i u državnim tužilaštvima, postoje prostorije prilagođene djeci. Dodatno, opremljene prostorije u policiji za prikupljanje obaveštenja od djece postoje za sada samo u četiri centra bezbjednosti (Podgorica, Bijelo Polje, Bar i Nikšić) pa je i u tom dijelu neophodno prilagoditi prostorije u ostalim centrima bezbjednosti.
- Vođenje detaljne statistike o maloljetničkoj delikvenciji je važno, jer daje osnov za analizu i načine djelovanja. Stoga bi bilo korisno da se Tužilački savjet i Državno tužilaštvo u svim godišnjim izvještajima vrati sistemu koji obezbeđuje javno dostupan i detaljan pregled po vrstama alternativnih mera i sankcija za maloljetnike kako je to rađeno u ranijem periodu.

